،، ان من الشعر حكمة،، (الحديث)
د شعروشاعرۍ په اړه
شرعي
حکم
Ketabton.com
مقاله
ليکوال
شريف الله تنها

(c) ketabton.com: The Digital Library

معرفت

د ژانر ډول.. مقاله

د مقالې نوم................. شعر و شاعري او په اړه يې شرعي حُکم

ليکوال..شريف الله تنها

د تليفون شميره..................................0093706996648

برېښنا ليک ....shariftanha600@gmail.com

د واټساف شميره................................0093779385830

(c) ketabton.com: The Digital Library

سريزه

ځينې منابع شـاعر د قام سـترګې بولې او وايي چې شـاعر د خپل دين، کلتور، ژبې او ټولنې ځرګندونکی وي. نو دا چې شـاعر دغه درنده ذمواري په خپلو اوږو اخيسـتې ده، بايد په احطياط سره قدم پوره کړي. ولې چې پوهان وايي درې څېزونه بايد په پام او احطياط سره پورته شي. لومړی قسم. مطلب دا چې د قسم په کولو کې له احطيات څخه کار واخلې. دوهم قلم، ولې چې که د قلم په واسـطه يو شـخص دواړه جهانه يعنې دنيا او خت ګټلی شي، نو دغه دواړه له لاســه ورکولای هم شي او دريم قدم دی چې بايد په پام سره کېښودل شي.

د ځينو شاعرانو شعرونو دې ته اړ کړم چې د شعرو شاعرۍ په اړه شرعي منابع يعنې قرآن او حديث مطالعه کړم، نو يوه طرحه وه چې د خدا په توفيق او د ملګرو په تشويق مې عملي جامه ورواغوسته.

د دې مقالې له ليکلو څخه زما هدف مقدس دين اسلام، خوږې ژبې پښتو او ادب ته خدمت کول دي او ارزښت يې په دې کې دی چې يو خو موضوع نوې ده او بله دا چې نن سبا ورته اړتيا تر حده ډېره ده.

دا چې په پښتو ژبه کې مې په دې اړه ډېر څه نه وو لوستي، شايد چې زما دا کوچنۍ هڅه يو نوښت وي.

په دې اړه ما ته ډېرې پوښـتنې پيدا شـوې وې لکه.آيا اسلام موږ ته د شعر د ويلو،ليکلو او اورېدلو اجازه راکوي؟ سـتر خالق الله رب العزت په دې اړه څه فرمايلي دي؟ آيا د نبي(ع) په وخت کې شـعرو شـاعري شـوې وه او که شوې وه نو نبي(ع) يې په اړه څه ويلي دي؟ له مطالعې وروسته مې دغه ټولې پښتنې ځواب شوې. د دې مقالې په ليکنه کې مې د کتابتوني څېړنې او تشريحي مېتود څخه ګټه اخيستې ده.

نور نو سـتاسې او مقالې تر منځ د بېلتون دېوال جوړېدل نه غواړم. په مينه او مننې مو د مقالې لوستلو ته رابولم.

په درنښت

شريف الله تنها

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شعر و شاعرۍ په اړه شرعي حکم

په خپله شاعري کول او يا بل ته د شاعرۍ ورزده کوله په خپل ذات کې کومه بده خبره نه ده،بلکې په عام ډول د ادب علم يوه ښـــايســـتــه او غوره عمل دی،خو د نورو کارونو پخېر په دې معملې کې هم افراط او تفريط تر سترگو کېږي.

که يو لوري ته ځنې خلک په مطلق ډول شـعر و شـاعري باطلوي،خو بل لوري ته داسـې خلک هم شتون لري چې د شاعرۍ علومو ته ډېر احترام کوي او په دغه احترام کې د انتها تر حده رسېدلي دي.

په دې باب کې معتدله نظريه دا ده،که چېرته په شـاعرۍ کې ښه فکر و خيال راوړل شي نو،غوره او گټور څيز دی او خدای مه کړه که چا په شـعر و شـاعري کې منفي او ناسـم مقاصد وړاندې کړل،نو دغه ډول شاعرۍ ته ناسمه او مؤضره شاعري ويل کېدای شي.

مثبته او منفي دواړه ډوله شـعرونه د لوسـتلو او اورېدلو لپاره تر لاســه کېږي.په حر حال د يو معتدل فکر څيښـتن به په دې اړه دا پرېکړه کوي چې کوم شخص ښه او د اصولو مطابق شاعري کوي نو ښه کار کوي او چا چې خپلې شاعرۍ ته ناسم رنگ ورکړ،نو ناسم کار کوي.

زما په اند شـعرو شـاعري لکه د ژبې مثال لري، او په پښــتو کې يو متل دی چې خپله ژبه هم کلا ده هم بلا. مطلب دا چې ژبه که ښــه اســتعمال شي نو د خدای د رضــامندی، د دنياوي او اخروي گټو ســبب جوړېدای شي او که بده استعمال شي نو هم خدای ناراض او هم دې دنيا او اخرت برباد.

يا د شـعرو شاعرۍ مثال د يوې تورې او يا کومې بلې وسلې دی، د جهاد لپاره يې کاروې او که د جهاد پر ضد يې کاروې.

شـعرو شـاعري يو وسـله ده چې خدای (ج) يې توان شاعر ته وربښلی دی. دا چې شاعرې د دغې وسلې استعمال په څه ډول کوي اختيار يې د همده په لاس کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله رب العزت په سورة شعراء کې فرمايي:

وَالشُّعَرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ (٢٢٤) أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ (٢٢٥) وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ (٢٢٦) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا (الشعراء)

ژباړه: او شاعران چې دي ، په هغوی پسې خو ګمراهان خلک روان دي. آيا ته نه ګورې چې هغوی په هره کنده کې سرګردان ګرځي او هغه څه وايي چې نه يې کوي. ليکن له هغو خلکو پرته چې ايمان يې راوړ، نېک عملونه يې وکړل، الله تعالی يې ډېر ډېر ياد کړ او چې کله پرې ظلم وشو، نو يواځې بدله يې واخيسته.([1])

پروفيسور شفيق الرحمن د دغو اياتونو په تفسير کې ليکي: ((پورته چې په شاعرانو کوم بد ويلی شوي دي، په هغې کې هغه شاعران نه دي شامل په کومو کې چې دا څلور صفتونه شتون لري. لومړی دا چې هغه به مومن وي. دوهم دا چې نېک عمله او صالح به وي. دريم دا چې الله ج به ډېر ډېر يادوي. څلورم دا چې د کوم ذاتي غرض لپاره به د چا بد نه بيانوي، البته کله چې د ظالمانو په مقابل کې د حق د مرستې لپاره اړتيا پېښه شي، بيا له ژبې څخه هغه کار اخلي، کوم چې مجاهد له تورې او غشي څخه اخلي.)) ([2])

د دغو اياتونو په تفسير کې شېخ ابي ذکريا عبدالسلام الرستمي په تفسير احسن الکلام کې ليکي:((په دې ايات کې د دويمې شبهې ځواب دی. منکرينو به ويل چې نبي (ع) شاعر دی او دا قرآن د ده شعر دی. د منکرينو په نزد دا ثابته وه چې شاعر شعر لره په درغو ښايسته کوي او په خلکو باندې اثر کوي، نو اوس په دريو طريقو سره ځواب ورکوي. په دغه ايات کې د ځواب لومړی طريقه دا ده. استدلال بالصاحب والقرين. يو متل دی چې سړي ته مه ګوره، ملګرو ته يې وګوره. يعنې د شاعرانو ملګري ګمراهان، بدمعاشان او فاسقان وي او د دې نبي (ع) ملګري سجده کوونکي، ژړا کوونکي او د دنيا سره محبت نه کوونکي دي. د ځواب دوهمه طريقه دا ده چې شاعران بې هوده کلام وړاندې کوي او متضادې خبرې کوي. د دنيا د لالچ له امله د چا مدحه او د چا هجوه کوي. او د يَهِيمُونَ په لفظ کې د وګو تګو اوښانو سره د دوی تشبيه ورکوي چې په هرې کندې کې د خوراک او څښاک په حرص ګرځي او هر چې د دې

---

[1] قرآن مجيد، پښتو ترجمه: فروفيسر شفيق الرحمن
[2] قرآن مجيد، پښتو ترجمه: فروفيسر شفيق الرحمن، ص ۱۷۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرآن او نبي (ع) حـال دی، نو د هدایت او حکمت له خبرو څخه ډک دی.... دریمه طریقه د ځواب دا ده چې د شـاعرانو قول او عمل مختلف وي. د رسول الله (ص) د محبت شعرونه وايي، خو صورت او سیرت يې د هغه خلاف وي. نورو خلکو ته د نېکو اعمالو، سـخاوت او داسـې نورو ترغیب ورکوي، خو پخپله پرې عمل نه کوي....دا چې په شـاعرانو کې په حقیقي مانا مومنان هم شـته لکه په صـحابه کرامو کې حسان بن ثابت (ض) او نور، نو له دې امله د هغوی استثناء کوي او څلور صفتونه ذکر کوي ایمان، عمل صـالح، ذکر کثیر او بدله یا انتقام اخیستل. یعنې د دوی په اشعارو کې ایمان او اعمال صالحو ته ترغیب وي، د الله تعالی په حمد او ثنا باندې مشـتمل وي. هر کله چې کافران د نبي(ع) د مسـلمانانو او یا د اسـلام هجوه وکړي، نو دوی لپاره د انتصـار او د هغوی په هجوه کې ځوابي شعرونه وايي. ځکه چې دا هم یو ډول جهاد بالسان دی. دا مشهوره خبره ده چې د غشي ټپ جوړېږي خو د ژبې نه.))([3])

په دغو ایاتونو کې الله تعالی شاعرانو ته د سرکښانو نسبت کړی دی، خو دا استثناء يې هم ذکر کړې ده او واضـحه يې فرمایلې دي.که په شـاعرۍ کې دغه دغه سـتونزې او خرابۍ شـتون ونه لري، د ایمان او نېک عمل تقاضـاوې پکې له پامه ونه غورځول شي، شـاعرانه تخیلات د دین او مذهب په خلاف اسـتعمال نه شي، نو پـه دغـه شـــاعرۍ کې هېڅ حرج او تنګي نشـــتـه. په دغه ایات الکریم کې د ظالم څخه د غچ اخیسـتنې ذکر په ځانګړي ډول ځکه شوی دی چې په هغه دور کې شاعري د پروپاګنډې لپاره ډېره مؤثره ذریعه ګڼل کېده. کوم شـاعر چې به په قصـیده کې د یو چا هجوه بیان کړې وه نو، همدغه قصـیده به د خلکو په ژبو باندې جاري وه.ځینو فاسـقانو د نبي صلی علیه وسلم په اړه داسې اشعار ویلي و چې په دغو شعرونو سره په کفري ټولنه کې پېژندل شوي وو. ځینو صحابه کرمو لکه حضرت حسان بن ثابت (ض) او حضـرت عبدالله بن رواحه (ض) د دغو کافرانو په ځواب کې د نبي(ع) په شان کې نعتیه قصیدې وویلې او په دغو قصیدو کې يې د کُفارو اعتراضونو ته ځوابونه ورکړي و، بلکې د هغوی حقیقت يې ثابت کړ.نو په دغه ایات کې الله (ج) د دغو صحابه کرامو(ض) د شاعرۍ تاید وکړ.

---

3 تفسیر احسن الکلام،شیخ عبدالسلام رستمي: ص، ۳۶۹،۳۷۰،۳۷۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شعر په اړه نبي (ع) فرمايي:

ان من الشعر حکمة.([4])

ژباړه: له شک څخه پرته ځینې شعرونه د حکمت درلودونکي وي.

د حکمت ويي(لغت) بېلابېلې معنې لري لکه: عقل، پوهه، ځرکتيا، مصلحت، خير خواهي، غوروالی، درملنه، د يو څيز حقيقت، تدبير، جوړښت، هغه علم چې په هغه کې مشاهده، غور او فکر او په دلايلو سره حقيقت معلومېږي،منطق، فلسفه او داسې نور...

موږ داسې شعرونه لرو چې په هغو کې داسې خبرې ذکر شوي وي چې عقلمند ورڅخه پند اخيستلای شي.لکه يو شاعر ليکي:

د ساعت ټک ټک هسې ټک مه گڼه

د ژوند په ونه دې د تبر گوزارونه کېږي

داسې ډېر اشعا به مو تر سترگو شي چې په هغو کې به د د علم او پوهې خبرې راغلي وي. لکه رحمان بابا چې وايي:

کـــــــــر د گلو کړه چې سيمه دې گلزار شي

اغزي مه کره په پښو کې به دې ښـــــــار شي

ته چې بل په غشو ولې هسې پو شـــــــــه

چې همدا غشی به ستا په لور گوزار شــــــي

ځنې شعرونه داسې هم شته چې انسان ته د ځيرکه اوسېدلو پېغام ورکوي او د دروند خوب له سلسلو يې روباسي. چې لاندې بيتونه يې ښه بېلگه کېدای شي:

---

[4] صحيح البخاري.کتاب الادب.باب مايجوز من الشعر...۶۱۴۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هـــــــره ونه خپله خپله مېوه نيسې
په نارنج کې مې انار ليدلـــــى نه دى
هر سړى د خپل مطلبه پورې يار دى
ما د خـــــداى لپاره يار ليدلى نه دى

دا او داسې نور ډېر شعرونه شته چې په هغو کې شرعي اصول په نظر کې نيول شوي دى او په ټولنه کې د مثبت بدلون لامل کېدلاى شي.

د شعر د ويلو لپاره فقهاى کرام جلا جلا نظرونه لري.

(۱) حضرت ابن قدامه رحمة الله عليه فرمايي:

د شعر په ويلو کې د هېڅا اختلاف نشته صحابه کرامو(ض) او علماو کرامو شعرونه ويلي او ليکلي دي، خو په عربي شعرونو باندې د پوهېدو لپاره دا اړينه ده چې عربي ژبه سمه زده کړاى شي، تر څو د قرآن الکريم،تفسير او حديثونو په علومو او معرفت کې اسانوالي پيدا شي.

(۲) ابن العربي رحمة الله عليه فرمايي:

((شعر د خبرو يو ډول دى)).

(۳) امام شافعي رحمة الله عليه فرمايي:

شعر په خپل ذات کې بد نه ښه څېز دى، بلکې ښه شعر ښې خبري او بد شعر بدې خبرې دي.

په هر حال په مستقل او پرلپسې ډول د شعرونو ويلو او ليکلو ته علماو مکرو ويلي دي. ولې چې د نبي(ع) ارشاد مبارک دى فرمايي:

«لان يمتلى جوف احدکم قيحاً خير له من ان يمتلى شعرًا»[5]

---

[5] صحيح البخاري.کتاب الادب.باب مايکره ان يکون الغالب على الانسان الشعرا...۶۱۴۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:که له تاسې څخه د يو کس خېټه له وينو زو[6] څخه ډکه شي، له هغه څخه دا ښه ده چې د هغه خېټه دې د شعرونو څخه ډکه شي.

په پای کې به دومره ووايم چې د داسې شعر ليکل او ويل ستونزمنه ده چې په هغه کې دې شاعر د کره کتنې د نظرونو ښکار جوړ نه شي، خو په شعرو شاعرۍ کې د داسې څه وړاندې کول اسان دي چې په سبب يې شعر او شاعر ته د صفت او ستيانې په نظر وکتل شي.

---

[6] له وينو زو څخه په دلته حقيقي مانا د مسلمان غيبت وي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library